

การธำรงชาติพันธุ์ของชาวไทตาด ในบริบทความหลากหลายทางชาติพันธุ์ Maintaining the Ethnicity of the Tai Tad People in the Context of Ethnic Diversity

เทพรักษ์ สุริฝาย
Theparak Surifai

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University
First/Corresponding Author, E-mail: theparak.su@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาวิถีชีวิตและลักษณะทางสังคม วัฒนธรรมของชาวไทตาด และ 2) เพื่อศึกษาการธำรงชาติพันธุ์ของชาวไทตาดในบริบทความหลากหลายทางชาติพันธุ์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นกระบวนการรวบรวม ข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสังเกต สัมภาษณ์และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 45 รูป/คน ได้มาจากการคัดเลือกแบบเจาะจง จากนั้น นำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ด้วยทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์และทฤษฎีการธำรงชาติพันธุ์เพื่อตอบ วัตถุประสงค์ของการวิจัยแล้วนำเสนอรายงานผลการวิจัยด้วยรูปแบบการวิจัยเชิง พรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า ชาวไทตาดเป็นกลุ่มชนที่มีประวัติศาสตร์การเคลื่อนย้ายมาจากแคว้นสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน มีความเชื่อเรื่องผี รูปแบบต่าง ๆ คอยทำหน้าที่ควบคุมพฤติกรรมและความสัมพันธ์ของคนในกลุ่ม มีวิถีชีวิต ภาษา ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณีอย่างเฉพาะตัว ดำรงชีวิตอยู่อย่างพอเพียงพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยมีป่าชุมชนเป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปัจจุบันภายใต้ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ชาวไทตาดยังคงไว้ซึ่งความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทตาด โดยสามารถธำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มตนไว้ได้ เช่น ภาษา ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม องค์ความรู้จากการวิจัยนี้

แสดงให้เห็นว่า ชาวไทตาดยังคงรักษาอัตลักษณ์ของตนอย่างต่อเนื่องไปพร้อมกับการปรับตัวทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวและนำทรัพยากรทางวัฒนธรรมเดิมมาแสดงอัตลักษณ์ของตนในเชิงการท่องเที่ยวเพื่อรักษาความมีตัวตนทางวัฒนธรรมให้ดำรงอยู่สืบต่อไป โดยไม่ถูกกลืนกลายด้วยวัฒนธรรมกระแสหลักในท้องถิ่นและยังแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมกระแสหลักได้อย่างกลมกลืนจนได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นชาติพันธุ์ที่ 9 ของจังหวัดนครพนม และเชื่อว่า จะส่งผลดีต่อเศรษฐกิจการท่องเที่ยวของจังหวัดนครพนมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์; ไทตาด; ความหลากหลายทางชาติพันธุ์

Abstract

This research article consists of objectives in the followings: 1) to study Tai Tad people's way of life and socio-cultural characteristics and 2) to study Tai Tad people's ethnic maintenance in the context of ethnic diversity. This qualitative research focuses on the field data collection process through observation, survey, and interview with 45 key informants which is selected by purposive sampling. The data are analyzed by using the theoretical concepts of ethnic studies and ethnic maintenance to answer the research objectives and then reporting the results through descriptive approach.

The results indicate that Tai Tad people have history of moving from Xishuangbanna, Yunnan Province, the People's Republic of China. They believe in various ghost types that controlled the behavior and relationships of people in the group. They have their own ways of life, languages, beliefs, cultures, traditions, and self-sufficient lives which rely on each other. Their food sources are based on community forest and agriculture. Nowadays, under the ethnic diversity, Tai Tad people are able to maintain their own cultural identity such as languages, beliefs, traditions, and rituals. This research also reveals that Tai Tad people have persevered their identity, even as they have adapted their culture for tourism. They utilize their unique cultural resources to express their identity in tourism in order to ensure their cultural identity remained

distinct and assimilated by the local mainstream society. Furthermore, the Tai Tad people harmoniously adapt into mainstream culture which led to their registration as the ninth ethnic group in Nakhon Phanom Province. It would have a long-term positive impact on the provincial tourism economy.

Keywords: Ethnicity; Tai Tad; Ethnic Diversity

บทนำ

ดินแดนแถบลุ่มแม่น้ำโขงเป็นบริเวณที่กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อาศัยอยู่อย่างหลากหลาย แต่ละกลุ่มต่างมีประวัติความเป็นมา วิถีชีวิตความเป็นอยู่และบุคลิกลักษณะที่แตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะพื้นที่จังหวัดนครพนมเป็นดินแดนที่มีกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่อย่างหลากหลายจนได้ชื่อว่า ดินแดน 8 ชนเผ่า ซึ่งประกอบไปด้วย ไทญ้อ ภูไท ไทแสก ไทยอีสาน ไทสั ไทกะเลิง ไทยข่า ไทกวน และมี 2 เชื้อชาติรวมอยู่ด้วย คือ จีนและเวียดนาม โดยแต่ละกลุ่มมีลักษณะเด่นทางภาษาและวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ถือเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ มีการเผยแพร่อัตลักษณ์ ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นของแต่ละชนเผ่า แต่ละเชื้อชาติ รวมถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจังหวัดนครพนม และยังคงรักษาความงดงามทางวัฒนธรรมในอดีตทั้งเครื่องแต่งกายที่บ่งบอกลักษณะของชนเผ่าต่าง ๆ ทั้งเรื่องของประเพณี บทเพลงบรรเลง การฟ้อนรำ หรือแม้กระทั่งภาษาที่ไม่เหมือนกัน ทำให้เกิดความหลากหลายขึ้นในจังหวัดนครพนม ในช่วงเทศกาลสำคัญของจังหวัดนครพนม แต่ละชนเผ่าก็จะมาร่วมกันแสดงศิลปวัฒนธรรมให้ทุกคนที่อยู่ในจังหวัด หรือคนที่มาท่องเที่ยวได้เรียนรู้และชื่นชม (ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา นครพนม, ม.ป.ป.: 1) ไทตาดเป็นอีกกลุ่มชนหนึ่งที่อพยพมาอยู่แถบบริเวณริมแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนม จากการค้นคว้าประวัติศาสตร์ ความทรงจำท้องถิ่นตลอดจนคำบอกเล่าของปราชญ์ชาวบ้านและได้คัดลอกจากใบลาน สันนิษฐานว่า ชาวไทตาดเป็นกลุ่มชนที่มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่แคว้นสิบสองปันนา มลฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน ได้อพยพหนีภัยจากสาธารณรัฐประชาชนจีนมาอยู่ประเทศพม่า (เมียนมา) ภายหลังเกิดความขัดแย้งกับกลุ่มชนพม่า จึงโยกย้ายครอบครัวล่องมาตามลำแม่น้ำโขงมุ่งหน้าเข้าสู่เมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ก่อนเคลื่อนย้ายมาถึงท่าแขก แขวงคำม่วน สปป.ลาว และอพยพข้ามมาฝั่งขวาของแม่น้ำโขง เข้ามาบริเวณทำนน้ำวัดโสภาในเขตพื้นที่ของจังหวัดนครพนม และแยกย้าย

ตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ในพื้นที่บ้านฝั่ง บ้านหนองบัวและบ้านนาคำกลางในเขตการปกครองของอำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม (อินวา ใจเที่ยง, 2548: 37-41)

ความเป็นชาติพันธุ์ไทตาดมักจะถูกอยู่กันเฉพาะกลุ่มตนเอง มีความเชื่อเรื่องผี เรียกว่า ฮีตดำคองผี ที่ควบคุมพฤติกรรมและความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวไทตาด ผสมผสานความศรัทธาในพระพุทธศาสนาประเพณีปฏิบัติตามฮีต 12 คอง 14 อันเป็นการผสมผสานระหว่างความเชื่อในพระพุทธศาสนากับการนับถือผี ด้านภาษาก็ถือเป็นจุดเด่นที่พูดและสื่อสารด้วยภาษาไทตาด โดยถูกจัดอยู่ในกลุ่มภาษาไท-กะได (Tai-Kadai) เป็นภาษาไทยตระกูลหนึ่งและถือเป็นกลุ่มชนที่ใช้ภาษาที่มีรากศัพท์ เช่นเดียวกับคำในภาษาถิ่นอื่นทั่วไป โดยมีสำเนียงเอียงไปทางชาวญ้อ ลาวและภูไท ซึ่งภาษาไทตาดมักนิยมมีคำว่า เหา ต่อท้าย เช่น ไปไสเหา มาไสเหา (ไปไหนหรือ มาจากไหนหรือ) และคำว่า นะ เช่น บ่ไปนะ คำว่า ขวา ในภาษาอีสานกลุ่มอื่น ๆ เช่น ลาว หรือญ้อ มักจะใช้คำว่า ชั่ว แต่ในภาษาไทตาดกลับใช้คำว่า ขวา รวมไปถึงคำว่า ควาย ที่ภาษาอีสานกลุ่มอื่นใช้ เช่น ควย แต่สำหรับไทตาดเรียกว่า ควาย เช่นเดียวกับภาษาไทยราชการในปัจจุบัน มีการเล่นที่สำคัญ คือ การลงช่อง ที่ฝ่ายหญิงจะเป็นคนเซ็นฝ่าย (ปั่นฝ่าย) และฝ่ายชายจะเข้ามาพูดคุยในยามค่ำคืน เป็นการเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวได้พูดคุยเป็นลักษณะของผญาเกี่ยวสาว อันเป็นถ้อยคำและกิจกรรมของคนหนุ่มสาว ถือเป็นการเล่นดั้งเดิมของชาวไทตาด จากนั้น จะมีประเพณีตาดกินดอง (งานแต่งงาน) ถือเป็นการประเพณีกินดองที่มีความแตกต่างจากกลุ่มอื่น และประเพณีเลี้ยงผีผู้ใหญ่ โดยจะถูกจัดขึ้น 3 ปีต่อครั้ง มีกวันจ้ำ (ผู้นำการบวงสรวงสังเวยผี และเทวดาประจำหมู่บ้าน) เป็นผู้สื่อสารระหว่างชาวไทตาดกับบรรพชน เมื่อมีการจัดงานลูกหลานชาวไทตาดจะต้องส่งเสบียงอาหาร หรือไม่ก็รวบรวมเงินทองมาช่วยและมีส่วนร่วมในการจัดเลี้ยงทุกครั้ง (จันทอน สีคะ, 2566) ถือเป็นกลุ่มชนหนึ่งที่น่าสนใจ เพราะจากอดีตถึงปัจจุบันพวกเขายังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีการนับถือผีบรรพบุรุษ การสืบสานประเพณีเคารพศรัทธาผีเพื่อดูแลปกป้องรักษา รวมถึงศิลปวัฒนธรรม การฟ้อนรำ การประกอบอาชีพ ภูมิปัญญาท้องถิ่นทอผ้าพื้นเมือง ส่วนการแต่งกายจะมีเอกลักษณ์ คือ ชายแต่งกายแบบเสื้อผ้าหม้อฮ่อม สีเข้มโทนดำ หญิงแต่งเสื้อหม้อฮ่อม ผ้าถุงลายต่อ ตีนคล้ายชาวลาว สีเข้มโทนดำ สไบแดง

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า ชาวไทตาดเป็นกลุ่มชนหนึ่งที่เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดนครพนม ซึ่งเป็นจังหวัดที่ได้รับการยอมรับกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มแม่น้ำโขง รวม 8 ชนเผ่า 2 เชื้อชาติ จึงจัดเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ แต่ละกลุ่มจะมีโครงสร้างสังคม ความเชื่อ ภาษาและวัฒนธรรมเป็นของตนเอง แต่ปัจจุบันสังคมได้มี

การเปลี่ยนแปลงไป เกิดการรับวัฒนธรรมของกันและกัน และมีการรับวัฒนธรรมจากกลุ่มชนที่ใหญ่กว่า ชาวไทตาดซึ่งเป็นกลุ่มชนที่มีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดนครพนม ชาวไทตาดจึงพยายามอ้างความเป็นชาติพันธุ์ของตนไว้เพื่อบ่งบอกเป็นนัยว่า ในพื้นที่จังหวัดนครพนมยังมีชาวไทตาดที่ยังรอการขึ้นทะเบียนเป็นชาติพันธุ์ที่ 9 ของจังหวัดนครพนม โดยทั่วไปแม้มีการศึกษาหรือการสำรวจชาวไทตาดโดยนักวิชาการศึกษาส่วนหนึ่งทั้งในเรื่องของประวัติศาสตร์และรายละเอียดทางวัฒนธรรมเฉพาะบางแง่มุม เช่น ความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมของชาวไทตาดตามเป้าหมายของการศึกษาหรือการสำรวจนั้นทำให้งานศึกษาไทตาดที่มองความเป็นชาติพันธุ์ของไทตาดและอธิบายการเปลี่ยนแปลงตัวตนทางชาติพันธุ์ไทตาดที่เกิดขึ้นในบริบทความหลากหลายทางชาติพันธุ์นั้นยังมีอยู่อย่างจำกัด และต้องอาศัยการศึกษาปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชนหลากหลายมิติ เพราะถือเป็นเรื่องที่ซับซ้อนและค่อนข้างคลุมเครือเป็นอย่างมาก เนื่องจากชาวไทตาดอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลายกลุ่มอาศัยอยู่ร่วมกัน สมาชิกของแต่ละกลุ่มจึงมีปฏิสัมพันธ์กันในรูปแบบต่าง ๆ เท่าที่จะเป็นไปได้ จนเกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างกันขึ้น ชาวไทตาดถือเป็นกลุ่มชนหนึ่งในจังหวัดนครพนมที่ไม่ค่อยมีคนรู้จักมากเท่าใดนัก อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มมีขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นของตนเองที่พอจะให้เห็นถึงการแสดงออกของชาวไทตาดว่า ยังคงเป็นกลุ่มชนหนึ่งที่น่าสนใจ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการอ้างชาติพันธุ์ของชาวไทตาดในบริบทความหลากหลายทางชาติพันธุ์ เนื่องจากผู้วิจัยต้องการทราบถึงวิถีชีวิตและลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมของชาวไทตาดดำรงอยู่อย่างไร รวมถึงชาวไทตาดสามารถอ้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ได้อย่างไรภายใต้บริบทความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในพื้นที่จังหวัดนครพนม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตและลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมของชาวไทตาด
2. เพื่อศึกษาการอ้างชาติพันธุ์ของชาวไทตาดในบริบทความหลากหลายทางชาติพันธุ์

ระเบียบวิธีวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษาชาติพันธุ์และกลุ่มชาติพันธุ์ และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการอ้างชาติพันธุ์ โดยเน้นกระบวนการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากภาคสนาม (Fieldwork Research) เพื่อค้นหาประเด็นตามหัวข้อวิจัยที่กำหนด

2. ผู้ให้ข้อมูลหลักและพื้นที่วิจัย ผู้วิจัยได้เลือกชาวไทตาดที่กระจายอยู่ในพื้นที่บ้านฝ้าง ตำบลบ้านฝ้าง พื้นที่บ้านหนองบัว ตำบลนาราชควาย และพื้นที่บ้านนาคำกลาง ตำบลนาทราย ทั้ง 3 หมู่บ้านอยู่ในเขตพื้นที่ของอำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม โดยครอบคลุมเพศและวัย และระยะเวลาการอาศัยอยู่ในพื้นที่ทั้งผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมถึงชาวบ้านโดยทั่วไป จำนวน 45 รูป/คน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ครูอาจารย์ ประชาชน ชาวบ้าน ผู้นำทางพิธีกรรม พระสงฆ์หรือผู้นำทางศาสนา และชาวบ้านทั่วไป ด้วยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ระบบสังคม และลักษณะทางวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ไทตาดในพื้นที่ศึกษา

3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มชาติพันธุ์ไทตาดในพื้นที่ศึกษาแบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป และตอนที่ 2 วิถีชีวิตและลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมของชาวไทตาด และการดำรงชาติพันธุ์ของชาวไทตาดในบริบทความหลากหลายทางชาติพันธุ์ รวมทั้งการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ และให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ เพื่อนำไปสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย โดยแบ่งเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การศึกษาเอกสาร (Documentary Study) เป็นการศึกษาและรวบรวมข้อมูลทั้งแนวคิดทฤษฎี ตำนาน เอกสารประวัติศาสตร์ บันทึกการเดินทางทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ประวัติความเป็นมาของชาวไทตาดในประเทศไทยเพื่อนำมาสนทนากับงานวิจัย

ส่วนที่ 2 การสังเกตการณ์ (Observation Study) ผู้วิจัยได้แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) เป็นการสังเกตการณ์ในระยะแรกที่ทำกรวิจัยเพื่อศึกษาและสำรวจบริบทพื้นที่ศึกษา สังเกตสภาพแวดล้อมของหมู่บ้าน แบบแผนการดำรงชีวิตของคนในหมู่บ้าน การรวมกลุ่มปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้าน วัด สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อ การประชุมหมู่บ้าน เป็นต้น ที่เกิดขึ้นในชุมชนโดยผู้วิจัยไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ และ 2) การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยผู้วิจัยเข้าไปอาศัย

อยู่ในหมู่บ้านพื้นที่ศึกษา สังเกตพฤติกรรมในชีวิตประจำวันของผู้คนที่อาศัยในหมู่บ้าน เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในหมู่บ้าน อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง ในช่วงระหว่างเดือนมกราคม 2566 ถึงธันวาคม 2566 โดยเน้นช่วงเวลาที่ชาวไทตาดจัดประเพณี พิธีกรรม หรือกิจกรรมสำคัญของหมู่บ้าน

ส่วนที่ 3 การศึกษาภาคสนาม (Field Research) เป็นการลงพื้นที่ทำการศึกษาและเก็บข้อมูลจากกลุ่มชาติพันธุ์ไทตาดในพื้นที่ศึกษา โดยวิธีการสังเกตสำรวจ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเพื่อศึกษาสภาพการตั้งถิ่นฐานตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ สภาพเศรษฐกิจ การผลิต ระบบสังคม ภาษา ความเชื่อและพิธีกรรม ตลอดจนการเข้าร่วมกิจกรรมสำคัญ เช่น การประกอบพิธีกรรม งานประเพณีต่าง ๆ และตามติดปฏิบัติการชีวิตประจำวันที่มีนัยสำคัญสะท้อนการให้ความหมาย การเปลี่ยนแปลง และการธำรงชาติพันธุ์กับเงื่อนไขและสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เข้าถึงข้อมูลที่เป็นจริงมีประสิทธิภาพและเป็นไปอย่างธรรมชาติที่สุด บางครั้งต้องอาศัยสถานการณ์ เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมที่ปรากฏขึ้นในชุมชน การถามข่าวคราวของชาวบ้านเพื่อสร้างความคุ้นเคย และขอสำคัญผู้ให้ข้อมูลต้องเป็นผู้มีความรู้ มีประสบการณ์ มีเจตนาดี มีบทบาทต่อการพัฒนาสังคมวัฒนธรรม มีใจเป็นกลางและไม่ถือคติบิดเบือนข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้นัดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์ด้วยตนเองทุกครั้ง

ส่วนที่ 4 การบันทึกข้อมูล ผู้วิจัยเลือกใช้ตามสถานการณ์ ทั้งการจดบันทึกระหว่างการสัมภาษณ์และใช้เครื่องบันทึกเสียงหากผู้ให้ข้อมูลอนุญาตให้บันทึกเสียงได้ ในบางสถานการณ์ที่ไม่สามารถจดบันทึกข้อมูลหรือบันทึกเสียงได้ ผู้วิจัยจะใช้วิธีจดจำข้อมูลแล้วรีบจดบันทึกทันทีเมื่อมีโอกาส และจะทำการวิเคราะห์ไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูล รวมถึงอาจมีการทบทวนข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลในกรณีที่เกิดความสงสัยหรือไม่แน่ใจในข้อมูลนั้น ซึ่งผู้ให้ข้อมูลก็ให้ความช่วยเหลือหรืออธิบายข้อมูลอย่างกระจ่าง

5. การตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยจะตรวจสอบข้อมูลที่ได้อ่านแต่ละแห่งควบคู่กันไปตลอดว่า มีความสอดคล้องกันหรือไม่ และข้อมูลที่ได้มานั้นสามารถตอบวัตถุประสงค์ได้เพียงพอหรือไม่ ถ้ายังไม่เพียงพอผู้วิจัยจะย้อนกลับไปวางแผนและกำหนดประเด็นคำถามเพิ่มเติมเพื่อที่จะนำไปสู่การตอบวัตถุประสงค์และดำเนินการเก็บข้อมูลต่อไปตามที่สุภางค์ จันทวานิช (2546: 129) ได้กล่าวไว้ว่า นักวิจัยเชิงคุณภาพจะต้องตรวจสอบข้อมูลว่า ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมานั้นตอบปัญหาและครอบคลุมวัตถุประสงค์การศึกษาเพียงพอหรือไม่ ถ้าข้อมูลไม่เพียงพอจะต้องตรวจสอบว่า ข้อมูลที่แท้จริงเป็น

อย่างไร เพื่อให้ผู้วิจัยแน่ใจว่า ข้อมูลนั้นเป็นความจริงมากที่สุดก่อนนำเสนอผลการวิจัย การตรวจสอบข้อมูลจะทำได้โดยการสังเกต สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักและอื่น ๆ รวมทั้ง การปรึกษาหารือกับผู้เชี่ยวชาญและการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อยืนยันในลักษณะสามเส้า (Triangulation) คือ การตรวจสอบข้อมูลในการทำวิจัยจะกระทำพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นการตรวจสอบข้อมูลทันทีในพื้นที่สนาม หรืออาจจะทำการตรวจสอบข้อมูลเมื่อออกนอกพื้นที่แล้วก็ได้ หรืออาจอยู่ระหว่างวิเคราะห์ข้อมูลขั้นสุดท้าย โดยผู้วิจัยย้อนไปตรวจสอบในส่วนที่เก็บมาตอนต้นได้อีก

6. การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) ผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้งในส่วนเอกสารและภาคสนามมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ด้วยแนวคิดทฤษฎีการศึกษาชาติพันธุ์และกลุ่มชาติพันธุ์ และแนวคิดทฤษฎีการอ้างชาติพันธุ์เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยแล้วนำเสนอรายงานผลการวิจัย (Research Report) ด้วยรูปแบบการวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า วิถีชีวิตและลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมของชาวไทตาดเท่าที่ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ความทรงจำท้องถิ่น และเอกสารที่เกี่ยวข้อง สันนิษฐานว่า ชาวไทตาดมีประวัติศาสตร์การเคลื่อนย้ายมาจากแคว้นสิบสองปันนา มลพยูณนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน มายังประเทศพม่าภายหลังเกิดความขัดแย้งกับกลุ่มชนในประเทศพม่าจึงอพยพมาตามลำแม่น้ำโขงเข้าสู่เมืองหลวงพระบาง มายังท่าแขก แขวงคำม่วน สปป.ลาว และอพยพมายังฝั่งขวาของแม่น้ำโขง เข้ามาบริเวณทำนน้ำวัดโอกาส มาตั้งชุมชนอยู่บริเวณบ้านฝ้าง บางส่วนอยู่ชุมชนบ้านหนองบัวและบ้านนาคำกลาง ในเขตพื้นที่ของจังหวัดนครพนม (ธันวา ใจเที่ยง, 2548: 37-41) นักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาที่มีพื้นเพเป็นคนไทตาดเองก็ได้เล่าว่า ชาวไทตาดสื่อสารด้วยภาษาไทตาดที่จัดอยู่ในกลุ่มภาษาไท-กะได ถือเป็นภาษาไทตระกูลหนึ่งที่มีความคล้ายคลึงกับภาษากลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่อยู่ในจังหวัดนครพนม เช่น ไทญ้อ ไทลาว เป็นต้น แต่ภาษาไทตาดจะมีลักษณะเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่โดดเด่นทำให้เห็นความแตกต่างจากกลุ่มอื่น ซึ่งภาษาไทตาดมักนิยมมีคำว่า เหา ต่อท้าย เช่น ไปไสเหา มาไสเหา (ไปไหนหรือ มาจากไหนหรือ) คำว่า นะ เช่น บ่ไปนะ คำว่า ขวา ซึ่งในภาษาอีสานกลุ่มอื่น ๆ เช่น ลาวหรือญ้อ จะออกเสียงว่า ชั่ว แต่ภาษาไทตาดใช้คำว่า ขวา และคำว่า ควาย ซึ่งภาษาอีสานกลุ่มอื่นใช้ออกเสียงว่า ควย แต่ภาษาไทตาดออกเสียงเรียกว่า ควาย เหมือนภาษาไทยราชการในปัจจุบัน นอกจากนี้ ชาวไทตาด

นิยมใช้คำว่า มิง-กู ในการสื่อสารระหว่างคนในสังคมโดยถือเป็นเรื่องปกติที่สะท้อนให้เห็นความบริสุทธิ์ของภาษาและความไม่แบ่งชนชั้น (พระครูบุญมี ตบสีโล, 2566)

ด้านความเชื่อพบว่า ชาวไทตาดมีความเชื่อเรื่องผี ซึ่งเรียกว่า ฮีตดำคองผี คอยทำหน้าที่ควบคุมพฤติกรรมและความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในกลุ่ม มีการเลี้ยงผีบรรพบุรุษหรือการเลี้ยงผีมหัศจรรย์หลักเมือง (เลี้ยงใหญ่ 3 ปีต่อครั้ง) ถือเป็นพิธีกรรมที่แสดงความเคารพต่อผู้มีพระคุณหรือกลุ่มชนผู้นำของชาวไทตาดและยังสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของชาวไทตาดที่เชื่อว่า ในชุมชนที่อยู่อาศัยมีผีเป็นผู้คุ้มครองและกระทำให้มีผลต่อการดำรงชีวิตทั้งอำนวยโชคหรือทำให้เจ็บป่วย เช่น ผีบรรพบุรุษ ผีเจ้าที่ ผีป่า ผีดอย จึงจำเป็นต้องมีพิธีกรรมเลี้ยงผีที่มีนัยอันแสดงให้เห็นถึงความกตัญญูหรือสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะวิถีคิดและอุปนิสัยของชาวไทตาด รวมถึงพิธีกรรมเลี้ยงผีหมอจะถูกจัดขึ้นในช่วงเดือน 3 ของทุกปีของสมาชิกผู้นับถือผี โดยฟ้อนรำภายในประรำพิธีที่เรียกว่า ผามหรือตูบ อันเป็นการเข้าเทียมของผีที่ชาวบ้านเชื่อว่า เป็นผู้คุ้มครองรักษาชาวไทตาด (จันทอน สีคะ, 2566) ลักษณะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นการเลี้ยงผีหมอของชาวไทตาดเพื่อเป็นการเอาใจผี ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับหลายชนเผ่าในพื้นที่จังหวัดนครพนม แต่อาจเรียกชื่อพิธีกรรมต่างกัน อย่างไรก็ตาม จากคำบอกเล่าของปราชญ์ชาวบ้านพบว่า แม้ชาวไทตาดจะมีความเชื่อเรื่องผีมาแต่อดีต แต่ความเชื่ออย่างหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวไทตาด คือ พระพุทธศาสนา ซึ่งผสมกลมกลืนไปกับความเชื่อเดิมของชาวไทตาดด้วยการประพดปฏิบัติตามฮีต 12 คอง 14 อันเป็นการผสมผสานระหว่างความเชื่อในพระพุทธศาสนากับการนับถือผี ฉะนั้น การนับถือผีหรือบรรพชนและการนับถือพระพุทธศาสนาจึงจะสามารถจะแยกออกจากกันได้ (ทอง ทูญนัย, 2566)

ด้านขนบธรรมเนียมประเพณีพบการละเล่นที่สำคัญ คือ ลงช่วง เป็นประเพณีที่เปิดโอกาสให้ชายหนุ่มหญิงสาวพุดคุยในลักษณะของผญาเกี่ยวสาว ฝ่ายหญิงจะเป็นฝ่ายเซ็นฝ่าย ฝ่ายชายจะเข้ามาพุดคุยในยามค่ำคืน ประเพณีดังกล่าวนิยมจัดในช่วงเดือนตุลาคม-พฤศจิกายน เป็นช่วงว่างเว้นจากฤดูการเก็บเกี่ยว ถือเป็นประเพณีดั้งเดิมประจำหมู่บ้านของชาวไทตาด รวมถึงประเพณีตาดกินดอง (งานแต่งงาน) ที่เป็นเอกลักษณ์ไม่เหมือนกลุ่มชาติพันธุ์อื่น (สมบุญ นาคะอินทร์, 2566) ในประเด็นนี้ธันวาคมใจเพียง (2548) อธิบายไว้ว่า ชาวไทตาดจะช่วยกันเตรียมความพร้อมในการจัดสถานที่และอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง เมื่อถึงวันงานทุกคนจะมาช่วยกัน โดยเจ้าบ่าวจะนั่งโงะกะเบน (เหน็บเตี๋ย) หรือโสร่งสีขาว ใส่เสื้อสีขาวพร้อมกับพายเปียง อันเป็นชุดแต่งงานของชาวไทตาดแบบดั้งเดิมที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ทางสังคมวัฒนธรรม จากนั้น จะทำพิธีสู่

ขวัญตามประเพณีผูกข้อมือ บ่อนไข่มุกบัวสาว คนเฒ่าคนแก่ให้พร และการสมมาพ่อแม่ฝ่ายชาย เช่น เสื่อสาด หมอน ซิ่น ผ้าห่ม ผ้าขาวม้า

ภาพ 1 การจัดแสดงจำลองการละเล่น “ลงช่วง”

วิถีชีวิตของชาวไทตาดในพื้นที่ศึกษาพบว่า มีลักษณะเรียบง่าย สร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยตามรูปแบบสมัยใหม่คล้ายบ้านเรือนของผู้คนในจังหวัดนครพนม ผสมผสานรูปแบบและวัสดุสมัยใหม่เข้าไปด้วย ด้านการแต่งกายถือเป็นลักษณะเด่นของชาวไทตาดที่ผู้ชายนิยมใส่กางเกงขาคอต มัดเกี้ยวเอา หรือกางเกงเหน็บเดี่ยวหรือโสร่ง สำหรับเสื้อนิยมสีขาวที่มีกระดุมทั้งแขนสั้นและแขนยาว เมื่อเข้าร่วมงานบุญหรืองานพิธีจะใส่โสร่ง เสื้อหม้อห้อม ผ้าพาดบ่า และผู้ชายนิยมสีกลาย ส่วนผู้หญิงนิยมใส่ซิ่นหมี่หรือผ้าถุงสีดำ เสื้อย้อมหม้อมเป็นสีคามาและสีดำ เมื่อเข้าร่วมงานบุญหรือพิธีจะใส่ผ้าถุงมัดหมี่ใส่เสื้อดำแขนยาว กระดุมเสื้อจะเป็นเงินสตางค์และใส่ผ้าแพเปียงอกด้วย หากอยู่บ้านมักจะใส่เสื้อสีขาว (จรัส นนทวงษา, 2566) จากการสังเกตพื้นที่ศึกษาในภาพรวมพบว่า เรื่องการแต่งกายยังคงเหลือให้เห็นชัดเจนในงานประเพณีแต่งงานที่ฝ่ายชายใส่กางเกงโจงกระเบนสีขาวเพื่อรักษาประเพณีดั้งเดิมไว้ มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างพอเพียงพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ดำรงชีวิตประจำวันโดยพึ่งพาธรรมชาติตามนิเวศท้องถิ่น โดยมีป่าชุมชนเป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งรูปแบบอาหารและลักษณะการกินเหมือนกับผู้คนในพื้นที่จังหวัดนครพนม ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมโดยเฉพาะการทำนาปี ปลูกผักตามฤดูกาลไว้สำหรับกินในครัวเรือน เลี้ยงวัวควายไว้จำหน่าย เลี้ยงหมูเป็ดไก่ไว้กินและจำหน่ายเป็นรายได้เสริมให้กับครอบครัว

ภาพ 2 ลักษณะการแต่งกายของไทตาด

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ปัจจุบันภายใต้บริบทความหลากหลายทางชาติพันธุ์หรือสังคมพหุวัฒนธรรมทำให้ชาวไทตาดผสมผสานวัฒนธรรมตนเองเข้ากับวัฒนธรรมกระแสหลักของท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน ทั้งในเรื่องภาษา ความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรม การใช้ภาษาจึงแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดนครพนม อย่างไรก็ตาม ผู้คนในแถบนี้มีการติดต่อกันมาเป็นเวลานานทำให้ชาวไทตาดมีการปรับตัวและผสมผสานทางวัฒนธรรมกับกลุ่มอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการรับวัฒนธรรมลาว/อีสานที่ส่งผลต่อความเป็นไทตาดมาก จากปรากฏการณ์ดังกล่าว ชาวไทตาดในหมู่บ้านสะท้อนให้ผู้วิจัยฟังว่า ปัจจุบันชาวไทตาดต้องติดต่อสื่อสารกับคนกลุ่มอื่น ๆ ด้วยภาษาลาว/อีสาน ส่วนภาษาไทตาดพวกเขามักจะใช้พูดและสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจเฉพาะกลุ่มไทตาดเท่านั้น ภายใต้ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในพื้นที่จังหวัดนครพนมที่ชาวไทตาดต้องมีปฏิสัมพันธ์ส่งผลให้ชาวไทตาดเริ่มหันมาพูดและสื่อสารด้วยภาษาลาว/อีสาน เพราะถือเป็นภาษาที่ใช้พูดและสื่อสารกันในจังหวัดนครพนม (จำเนียร จำปา, 2566) ในแง่นี้สะท้อนให้เห็นว่า ชาวไทตาดมีศักยภาพในการใช้ภาษาทั้งภาษาไทตาดและภาษาลาว/อีสาน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับบุคคลที่สนทนาหรือสถานการณ์ที่กำลังเผชิญ กรณีลูกหลานของชาวไทตาดในรุ่นอายุต่ำกว่า 40 ปี ส่วนใหญ่จะพูดภาษาไทตาดไม่ได้จึงนิยมสื่อสารด้วยภาษาอีสานและภาษาไทยราชการ ส่วนผู้ที่มียุ 40 ปีขึ้นไปสามารถสื่อสารได้ทั้งภาษาไทตาดและภาษาลาว/อีสาน แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบุคคลที่สนทนาด้วยว่ามีความสามารถในการใช้ภาษาใดและอยู่ในสภาพแวดล้อมของคนกลุ่มชาติพันธุ์ใด หากสนทนากับชาวไทตาดด้วยตนเองจะใช้ภาษาไทตาดในการสื่อสาร แต่หากอยู่ในกลุ่มอื่น

จะใช้ภาษาอีสาน จากการสังเกตจะเห็นได้ว่า การใช้ภาษาไทตาดก็มีได้สูญหายไป โดยเฉพาะในกลุ่มคนเฒ่าคนแก่ที่ยังคงใช้ภาษาไทตาดพูดคุยในหมู่บ้านเป็นประจำทุกวัน อย่างไรก็ตาม แม้วัฒนธรรมลาวอีสานจะมีอิทธิพลมากในวิถีชีวิตของชาวไทตาดทั้งภาษาพูด ประเพณีวัฒนธรรม รวมถึงการปฏิบัติตามฮีต 12 คอง 14 เหมือนคนในท้องถิ่นอีสานทั่วไป แต่ชาวไทตาดก็ยังมีจิตสำนึกในความเป็นไทตาด เป็นลักษณะทางชาติพันธุ์ที่อยู่ในจิตใจ มีสำนึกถึงที่มาของตนและใช้ภาษาไทตาดในการสื่อสารระหว่างกัน รวมถึงการสื่อสารภาษาไทตาดระหว่างไทตาดที่อยู่หมู่บ้านใกล้เคียงกัน นอกจากนี้ภาครัฐก็ยังให้การสนับสนุนในการรื้อฟื้นภาษา ประเพณี วัฒนธรรมของชาวไทตาดผ่านการจัดงานประจำปีต่าง ๆ

จากคำบอกเล่าของปราชญ์ชาวบ้านด้านความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมพบว่า ชาวไทตาดทุกคนนับถือพระพุทธศาสนาที่บรรพบุรุษเคยนับถือสืบทอดกันมาและมีความเคร่งครัดในการประกอบพิธีสำคัญทางศาสนา เช่น การทำบุญถือศีลในวันพระ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา (เผื่อ ฝ่ายเพี้ย, 2566) ในแง่นี้ผู้อาวุโสในหมู่บ้านให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ชาวไทตาดไม่ได้ละทิ้งเรื่องความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมไปทั้งหมด แต่ยังคงเชื่อมโยงและแสดงออกในรูปของการประกอบพิธีกรรมบางอย่าง อันเป็นเสมือนที่พึ่งทางใจและเครื่องยึดเหนี่ยวในการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น เช่น ประเพณีเลี้ยงผีผู้ใหญ่ การละเล่นลงช่วง และประเพณีตาดกินตอง ปัจจุบันภาครัฐ ผู้นำชุมชนท้องถิ่นและตัวแทนชาวไทตาดอ้างชาติพันธุ์ผ่านการร่วมกิจกรรมงานรวมชนเผ่าจังหวัดนครพนมเพื่อเป็นการสนับสนุนส่งเสริม เผยแพร่ประชาสัมพันธ์เอกลักษณ์ขนบธรรมเนียมประเพณีไทตาดที่สืบทอดมาแต่โบราณ เช่น การจัดแสดงศิลปวัฒนธรรมไทตาด (สนม เสนพันธ์, 2566) ถือเป็นการอ้างอัตลักษณ์ความเป็นไทตาดไปพร้อมกับการท่องเที่ยว ทำให้วัฒนธรรมของชาวไทตาดปรากฏตัวตนในเวทีการท่องเที่ยว ส่งผลให้หน่วยงานภาครัฐและผู้นำชุมชนมาให้การสนับสนุนจัดงานประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ ในแง่นี้สะท้อนให้เห็นว่า ชาวไทตาดยังให้ความสำคัญกับการรักษาวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของความเป็นไทตาด ถือเป็นการเปิดตัวชนเผ่าดั้งเดิมที่เริ่มสูญหายไป คือ ชนเผ่าไทตาด หลังมีการศึกษาค้นพบล่าสุดจึงได้นำมาจัดแสดงศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของไทตาดจนได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นชาติพันธุ์ที่ 9 ของจังหวัดนครพนม จากทั้งหมด 8 ชาติพันธุ์ ประกอบด้วย 1) ไทญ้อ 2) ภูไท 3) ไทแสก 4) ไทยอีสาน 5) ไทโส้ 6) ไทกะเลิง 7) ไทยข่า และ 8) ไทกวน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว พร้อมเตรียมพัฒนาให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนเผ่าไทตาด ภายในงานมีการจัดแสดงจำลองฟอนรำวิถีของชาวไทตาดที่แสดงออกถึง

การสืบสานประเพณีและวัฒนธรรม รวมถึงการแสดงวิถีชีวิตที่สืบทอดมาแต่โบราณ เช่น การรำลงช่วงเข็นฝ้ายถือเป็นวิถีชีวิตของชาวไทตาดมาแต่อดีตและอนุรักษ์ไว้ให้ผู้ที่สนใจได้ชื่นชม และที่สำคัญจะได้พัฒนาให้เป็นชุมชนแหล่งศึกษาเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมของไทตาดเพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวให้จังหวัดนครพนม อย่างไรก็ตาม แม้ชาวไทตาดจะปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมในท้องถิ่น อีสานอย่างกลมกลืน เช่น การแต่งกาย อาหารการกิน รวมถึงประเพณีการเกิด การบวช การแต่งงานหรืองานศพ แต่ก็ยังรักษาขนบธรรมเนียมที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา อันเป็นการธำรงรักษาอัตลักษณ์ประจำกลุ่มที่เป็นร่องรอยของชาวไทตาดได้หลายประการ เช่น การใช้ภาษา การแต่งกายของคนรุ่นเก่า โดยเฉพาะการแต่งกายที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง ซึ่งสะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มที่มีความเหนียวแน่น จนเกิดเป็นความสามัคคีและความภาคภูมิใจ ในแง่นี้แสดงให้เห็นว่า ชาวไทตาดมีการหยิบบ่มและการยอมรับวัฒนธรรมหลักของท้องถิ่น ประพฤติปฏิบัติตามแบบผู้คนในท้องถิ่น แต่เมื่อชาวไทตาดอยู่ในสังคมของตนเองยังมีความสำนึกในชาติพันธุ์ของตนเอง

อภิปรายผล

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ชาวไทตาดพูดภาษาไท-กะได ถิ่นฐานเดิมอยู่ แคว้นสิบสองปันนา มลทลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน เคลื่อนย้ายมายังประเทศพม่า ภายหลังเกิดความขัดแย้งกับกลุ่มชนในประเทศพม่า จึงเคลื่อนย้ายลงมาตามลำแม่น้ำโขงเมืองหลวงพระบาง มายังท่าแขก แขวงคำม่วน สปป.ลาว และอพยพมายังฝั่งขวาของแม่น้ำโขง เข้ามาบริเวณทำนน้ำวัดโอกาส มาตั้งชุมชนอยู่บริเวณบ้านผึ้ง บางส่วนอยู่ชุมชนบ้านหนองบัวและบ้านนาคำกลาง ในเขตพื้นที่ของจังหวัดนครพนม มีความเชื่อเรื่องผี คอยทำหน้าที่ควบคุมพฤติกรรมและความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มไปพร้อมกับการนับถือพระพุทธศาสนาประพฤติปฏิบัติตามฮีต 12 คอง 14 มีวิถีชีวิตลักษณะเรียบง่ายอยู่อย่างพอเพียง พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ดำรงชีวิตประจำวันโดยพึ่งพาธรรมชาติ โดยมีป่าชุมชนเป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งรูปแบบอาหารและลักษณะการกินเหมือนกับผู้คนในพื้นที่จังหวัดนครพนม ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ในเรื่องนี้สอดคล้องกับงานของธันวา ใจเที่ยง (2548) ที่ศึกษาเชิงสำรวจคุณภาพด้านนิเวศวัฒนธรรมเกี่ยวกับไทตาดหลากหลายทางชีว-ชาติพันธุ์ที่ลุ่มน้ำโขง นครพนมที่เชื่อว่า กลุ่มไทตาดน่าจะเป็นชาติพันธุ์ไทหรือชาติพันธุ์หนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะตัวที่ยังไม่มีผู้รู้จักในพื้นที่จังหวัดนครพนม โดยมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่แตกต่างกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในจังหวัดนครพนม แต่ก็มีลักษณะร่วมทางวัฒนธรรมพวกไตหรือ

ไท เช่น ลักษณะทางภาษาที่ใช้ภาษาตระกูลไท-กะได การทำเกษตรภายใต้วัฒนธรรมข้าว การนับถือผีและธรรมชาติซึ่งเป็นลักษณะร่วมและลักษณะเด่นของวัฒนธรรมเผ่าไท และสอดคล้องกับทัศนะของทวี อภิสุกุลชาติ (2566) ที่มองว่า ชาวไทตาดเป็นชนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งที่น่าสนใจมาก เป็นหมู่บ้านที่มีประวัติศาสตร์อันยาวไกลมาจากถิ่นกำเนิดในประเทศจีน อพยพผ่านมาทางภาคเหนือของพม่า หลวงพระบาง บ้านตาดภูวง (เมืองท่าแขก) แล้วข้ามฝั่งขวามาตั้งรกรากที่บ้านฝ้าง โดยมีศาลาวัดที่มีจิตรกรรมฝาผนังเล่าเรื่องราวไว้

ในประเด็นนี้ เมื่อวิเคราะห์ตามแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ จะเห็นว่า ชาวไทตาดเป็นกลุ่มที่มีวัฒนธรรมย่อยร่วมกัน คือ ค่านิยม ความคิด อุดมการณ์ ประเพณี พิธีกรรมทางศาสนา ระบบสัญลักษณ์และวัฒนธรรมด้านอื่นร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องมุมมองของอัมรา พงศาพิชญ์ (2543: 28-32) ที่มองว่า กลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic Group) คือ กลุ่มคนที่มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาพูดเดียวกัน และเชื่อว่า สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน รวมถึงข้อสนับสนุนของบุญยงค์ เกศเทศ (2551: 30-33) ที่อธิบายให้เห็นว่า กลุ่มชาติพันธุ์มีลักษณะทางร่างกายคล้ายคลึงกันในกลุ่มตน มีความแตกต่างจากกลุ่มอื่นด้านร่างกาย วัฒนธรรมความเป็นอยู่ ความแตกต่างเหล่านี้จะผันแปรไปตามสภาพสังคมและภูมิโนเขตที่แตกต่างกัน แต่ยังมีจิตสำนึกทางชาติพันธุ์ร่วมกัน อย่างไรก็ตาม ในกรณีของชาวไทตาดถือเป็นกลุ่มชนหนึ่งในจังหวัดนครพนมที่ไม่ค่อยมีคนรู้จักมากเท่าใดนัก ปัจจุบันชาวไทตาดมีการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม เช่น ภาษา ความเชื่อ วัฒนธรรม มีการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มมีขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นของตนเองที่พอจะให้เห็นถึงการแสดงออกของชาวไทตาดว่า ยังคงเป็นกลุ่มชนหนึ่งที่น่าสนใจ

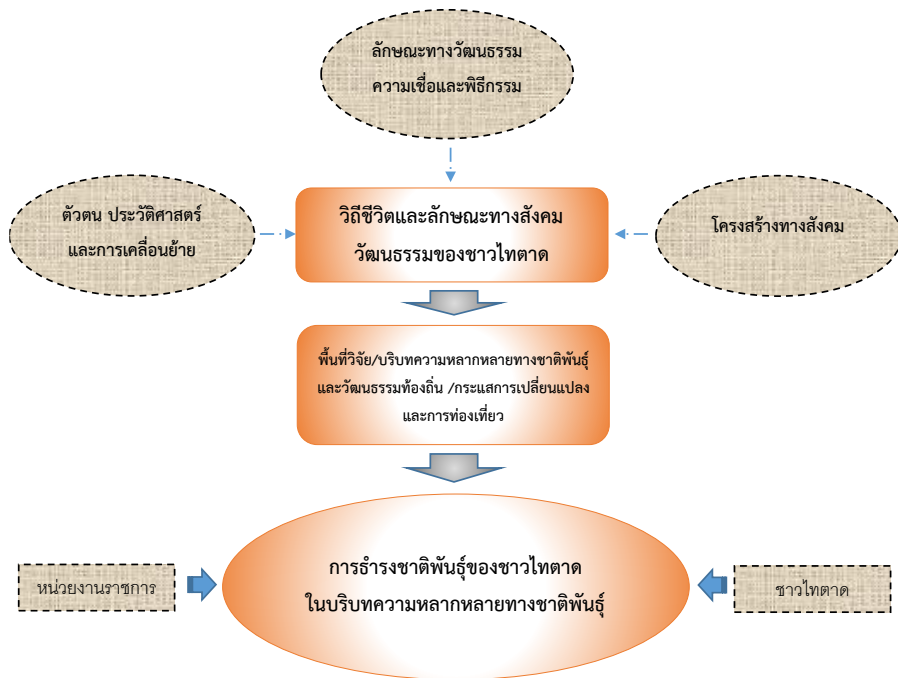
จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ชาวไทตาดหยิบเลือก ดีความหมายหรือประดิษฐ์สร้างทรัพยากรทางวัฒนธรรมของความเป็นไทตาดเพื่อฟื้นฟูและอนุรักษ์ภาษาไทตาดไปพร้อมกับการแสดงอัตลักษณ์ของความเป็นไทตาด เลือกใช้ภาษาสลับกันไปมาอย่างเลื่อนไหลทั้งภาษาไทตาดและภาษาลาว/อีสาน มีการประดิษฐ์สร้างเพื่อธำรงอัตลักษณ์ความเป็นไทตาดไปพร้อมกับการปรับตัวทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว จัดแสดงจำลองการฟ้อนรำ การละเล่นลงช่วง และประเพณีตาดกินดอง ในงานประเพณีและพิธีกรรมที่สำคัญของหมู่บ้านทำให้วัฒนธรรมของชาวไทตาดปรากฏตัวตนในเวทีการท่องเที่ยว ถือเป็นการเปิดตัวชนเผ่าดั้งเดิมที่เริ่มสูญหายไป จึงได้นำมาจัดแสดงศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของไทตาดจนได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นชาติพันธุ์ที่ 9 ของจังหวัดนครพนม ทั้งนี้ เพื่อรักษาความมีชีวิต

ทางวัฒนธรรมของชาวไทตาดให้ดำรงอยู่สืบต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับการนำเสนอข้อมูลของสยามรัฐออนไลน์ (2565) ที่เสนอว่า ชาวไทตาดมีเอกลักษณ์ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ควรนำมายกย่อง ผลักดันสู่การพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยว รวมถึงการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาชาวบ้านและนำเอกลักษณ์มาส่งเสริมการท่องเที่ยว องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผึ่งร่วมกับสภาวัฒนธรรมนครพนม ชุมชนไทตาด ประชาชนชาวบ้านจึงจัดเสวนาเปิดตัวการค้นพบชาติพันธุ์ใหม่และบรรจุเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ 9 จาก 8 คนเผ่า เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจการท่องเที่ยวของจังหวัดนครพนม ในบริบทนี้ภาครัฐโดยหน่วยงานท้องถิ่นควรสนับสนุนงบประมาณการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมไทตาดและจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมไทตาดเพื่อความมั่นคงทางวัฒนธรรม พลิกฟื้นวัฒนธรรมให้มีความทรงจำร่วมและจิตสำนึกร่วมที่มีความมั่นคงเป็นอัตลักษณ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งการสืบทอดวัฒนธรรมของบรรพบุรุษนอกจากเป็นการรักษามรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่แล้วยังเป็นการสร้างความเป็นปึกแผ่น ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาวไทตาด

ในประเด็นนี้เมื่อวิเคราะห์ตามแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการอ้างชาติพันธุ์แล้วพบว่า มีความสอดคล้องกับมุมมองของชาร์ลส์ เพนตัน คีย์ส (Keyes, 1982) ที่มองว่าการที่สมาชิกต้องการรักษาสິงที่บรรพบุรุษของตนได้ถ่ายทอดกันมาถือเป็นการอ้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม โดยการปฏิบัติหรือการแสดงออกผ่านภาษา ศาสนา นิทาน ปรัมปราหรือนิยายโบราณที่กล่าวถึงความเป็นมาของบรรพบุรุษในการสร้างกลุ่มและถิ่นที่อยู่ รวมถึงการสร้างความภาคภูมิใจในบรรพบุรุษที่ก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และต้องการอ้างชาติพันธุ์ของกลุ่มตนไว้ต่อไป รวมถึงข้อเสนอของจอร์จ ปีแอร์ คาสติล และกิลเบิร์ต คูชนอร์ (Castile & Kushner, 1981) ที่เสนอแนวคิดในเรื่องการอ้างเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไว้ว่า การที่กลุ่มชาติพันธุ์ยังคงรักษาวัฒนธรรมของกลุ่มตนไว้เพื่อแสดงว่า ตนเป็นใคร ถือเป็นการแสดงจุดยืน ที่มาและเป้าหมายว่าตนเป็นใคร สำคัญอย่างไร และรำลึกถึงความเป็นมาและถิ่นกำเนิดของชาติพันธุ์ตน ดังกรณีของชาวไทตาดได้อาศัยร่วมกับผู้คนในท้องถิ่นที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์มาเป็นเวลานาน เกิดความสัมพันธ์แบบยอมรับกัน เป็นมิตรกัน ไม่มีอคติ ไม่มีการแข่งขัน มีการหิบบั้มและการยอมรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน แต่เมื่อชาวไทตาดอยู่ในสังคมของตนเองยังมีความสำนึกในชาติพันธุ์ของตนเอง โดยจะเห็นได้จากการที่ชาวไทตาดยังรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนอยู่ได้ ทั้งเรื่องของภาษา ศาสนา พิธีกรรม ความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นต้น

องค์ความรู้จากการวิจัย

ปัจจุบันภายใต้บริบทความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น กระแสการเปลี่ยนแปลงและการท่องเที่ยว ชาวไทตาดสามารถประกอบสร้างและดำรงอัตลักษณ์ของความเป็นไทตาดไปพร้อมกับการปรับตัวทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว นำทรัพยากรทางวัฒนธรรมเดิมมาประดิษฐ์สร้างและแสดงตัวตนเชิงการท่องเที่ยวเพื่อรักษาความมีชีวิตทางวัฒนธรรมให้ดำรงอยู่สืบต่อไปจนได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นชาติพันธุ์ที่ 9 ของจังหวัดนครพนม โดยไม่ถูกกลืนกลายด้วยวัฒนธรรมกระแสหลัก แสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมกระแสหลักได้อย่างกลมกลืน ดังจะเห็นความสัมพันธ์ของการดำรงและการปรับตัวของชาติพันธุ์ไทตาด ดังภาพต่อไปนี้

ภาพ 3 การดำรงชาติพันธุ์และการปรับตัวของชาวไทตาด

สรุป

จากผลการวิจัยทำให้เห็นว่า จังหวัดนครพนมเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งชาวไทตาดเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ได้เข้ามาอาศัยอยู่ในบริเวณนี้ เป็น

กลุ่มชนที่มีขนาดเล็กเมื่อเทียบกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ภายในบริเวณเดียวกัน จึงทำให้ชาวไทตาดต้องปรับ รับเอาวัฒนธรรมจากกลุ่มชาติพันธุ์หลักในพื้นที่ ในขณะเดียวกันชาวไทตาดยังคงดำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มตนไว้ได้ เช่น ภาษา ความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม โดยได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ผู้นำชุมชน และคนในชุมชน ในการรื้อฟื้นภาษา ความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม หรือสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับความเป็นชาวไทตาด ดังนั้น ภาครัฐโดยหน่วยงานท้องถิ่นควรจัดตั้งศูนย์ วัฒนธรรมไทตาดเพื่อความมั่นคงทางวัฒนธรรมและพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ จากการได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นชาติพันธุ์ที่ 9 ของจังหวัดนครพนมอย่างเป็นทางการแล้ว เชื่อว่า จะส่งผลดีต่อเศรษฐกิจการท่องเที่ยวของจังหวัดนครพนมอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- จรัส นนทวงษา. (2566). ประชาชนชาวบ้าน บ้านหนองบัว ตำบลนาราชควาย อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม. *สัมภาษณ์*. 7 กรกฎาคม.
- จันทอน สีคะ. (2566). กว้านจำทิดแดง บ้านผึ้ง ตำบลบ้านผึ้ง อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม. *สัมภาษณ์*. 15 มีนาคม.
- จำเนียร จำปา. (2566). ชาวบ้านทั่วไป บ้านหนองบัว ตำบลนาราชควาย อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม. *สัมภาษณ์*. 7 กรกฎาคม.
- ทวี อภิสกุลชาติ. (15 พฤษภาคม 2565). “ไทตาด” ชาติพันธุ์ (ใกล้) ถูกลืม มีร่องรอยอพยพจากแคว้นสิบสองปันนาขึ้นฝั่งแม่น้ำโขงนครพนม. สืบค้นเมื่อ 17 ตุลาคม 2566, จาก <https://www.77kaoded.com/news/tawee/2286451>
- ทอง พุญนัย. (2566). ประชาชนชาวบ้าน บ้านนาคำกลาง ตำบลนาทราย อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม. *สัมภาษณ์*. 20 พฤษภาคม.
- ธันวา ใจเที่ยง. (2548). *ไทตาดความหลากหลายทางชีว-ชาติพันธุ์ที่ลุ่มน้ำโขงนครพนม*. กาฬสินธุ์: มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์.
- บุญยงค์ เกศเทศ. (2551). *วัฒนธรรมเผ่าพันธุ์มนุษย์*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เผื่อ ฝ่ายเพ็ญ. (2566). ประชาชนชาวบ้าน บ้านผึ้ง ตำบลบ้านผึ้ง อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม. *สัมภาษณ์*. 13 ตุลาคม.
- พระครูบุญมี ตปสีโล. (2566). เจ้าอาวาสวัดบ้านผึ้ง ตำบลบ้านผึ้ง อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม. *สัมภาษณ์*. 15 มีนาคม.

- ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา นครพนม. (ม.ป.ป.). *เอกสารประกอบการเรียนรู้ออนไลน์ เรื่อง 8 ชนเผ่า 2 เชื้อชาติ ในจังหวัดนครพนม*. นครพนม: ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา นครพนม.
- สนม เสนพันธ์. (2566). ปราชญ์ชาวบ้าน บ้านนาคำกลาง ตำบลนาทราย อำเภอเมือง นครพนม จังหวัดนครพนม. *สัมภาษณ์*. 16 ธันวาคม.
- สมบูรณ์ นาคะอินทร์. (2566). นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผึ้ง ตำบลบ้านผึ้ง อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม. *สัมภาษณ์*. 20 พฤษภาคม.
- สยามรัฐออนไลน์. (27 มิถุนายน 2565). *อบต. บ้านผึ้งจับมือสภาวัฒนธรรมเปิดตัวชนเผ่าไทตาดเป็นมรดกภูมิปัญญา*. สืบค้นเมื่อ 17 ตุลาคม 2566, จาก <https://siamrath.co.th/n/360370>
- สุภางค์ จันทวานิช. (2546). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*, พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัมรา พงศาพิชญ์. (2543). *วัฒนธรรม ศาสนาชาติพันธุ์: วิเคราะห์สังคมไทยแนวมนุษยวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Castile, G. P. and Kushner, G. (1981). *Persistent Peoples: Cultural Enclaver in Perpective*. Tucson Arizona: University of Arizona Press.
- Keyes, C. F. (1982). *Ethnic Change*. Seattle: University of Washington Press.